

TÈXTES PREMIATS

Daidièr Mir, « Lo merchand de quadres ».

Una istòria edificanta e finalament tan correnta, amb un personatge insuportable coma ne coneissèm totes mas plan rendut. Lo contrast entre las reflexions interioras del narrator e la barja inarrestabla e satisfaita de son interlocutor es una lesca de vida. Una novèla capitada, cap e tot.

Joël Donnart, « Lusèg ».

Una istòria tota en allusions, suggestions, notacions discrètas e finas que se passeja entre passat, present, realitat e mond imaginari o univèrs dels remembres.

Cristian Chaumont, « Cap a l'Escòla ».

Un testimoniatge precis d'un autre temps, o viscut (6 ans en 1943 !), o reconstituït de tot biais amb exactitud. La narracion es al nivèl de çò qu'un dròlle pòt percèbre e traduire amb de mots, mas daissa al legeire la possibilitat d'imaginar sense se pèdre en descripcions. E de segur tota nòstra simpatia va a Nicòla e a son amorós.

Jérémy Laurens, « Dissemblant ».

Li perdonarem las decas, enfin un conte crudèl ! Lo raconte es plan bastit e la suspresa finala longtemps protegida, o pel mens daissada dins lo docte, çò que demanda una bona percepcion pel quite autor dels efieïts produïts per son escriptura, es a dire qu'es conscient en tant que legeire de çò que fa en tant qu'escriban. Òsca !

Manuela Mbala, « L'ostal de Marguerite ».

Per èsser coèrent, lo raconte se ten al limit de la credibilitat. Lo tèxte publicat a fait l'objècte de correccions ortograficas nombrosas.

LO MERCHANT DE QUADRES.

Daidièr Mir

Un jorn de davalada qu'èri a me passajar per las andronas d'un vilatjon de Provença Nauta, entre Leberon e País Gavòt, a la sosta de la montanha de Lura, tombèri nas contra nas amb un tipe tot risolet que semblava m'esperar al cap de canton d'una vanèla de pèiras. Badavi una glèisa estranha, sense cap de cloquièr ni de campanas, tota restaurada de nòu, amb un teulat de zinc e de veirials contemporanèus que non devían res al pichon Jèsus.

Tre que me veguèt, l'òme me diguèt dins un francés que non cantava cap de nòta de la gamma prosodica provençala :
- *Vous voulez entrer ? Vous voulez la visiter ?* E sense me daissar lo temps de bufar : *Attendez, je vais chercher les clefs !*

Sulpic, me pensèri que los capelans de uèi fasián plan polida figura per atraire las oelhas a la jaça.

Un còp la pòrta desbardanada, compenguèri lèu qu'èrem pas pus dins una glèisa, mas dins un lòc dedicat a l'art contemporanèu. Lo tipe, content de sa fortuna, m'expliquèt l'istòria tota de la restauracion, aviá crompat la bastida a la debuta de las annadas 2000 e après un desenat d'annadas d'òbras aviá obèrt sa maravilha al public, li porgissent de mòstras e de concèrts. Un còp clavada lor empresa dins lo Nòrd, èran venguts plantar cavilha aici, sa femna pianista (aquò plaçat a la resquilheta) e el. Avían cercat quicòm per crompar, me contèt, en Dordonha, dins los Aups Marins e del costat del País Basco. La bona pacha l'avián trapada aquí.

Continuèt de me debanar lo conte de fadas de sa maravilhosa capitada, de l'òbra de sa vida. L'escotavi d'esquina, la boca badanta sus la paret de veire que donava sul valat e las li-

nhas verdas e azurencas, puèi solament azurencas de la succession de cimas cap a la montanha de Lura d'un costat e Verdon de l'autre. A l'horizont, creguèri reconéisser la siloeta del mont Lachens, e lo plan de Canjuèrs. Sentèri lo país vibrar dins mos uèlhs, ressonar dins mon èime, resclantir dins los sovenirs pus encafnats de ma memòria.

Sa votz ponchuda me faguèt ressautar :

- Oui, ici à Florièye, on est vraiment ailleurs, ce calme, ces espaces, ce soleil... Pourtant, j'ai une maison en Dordogne, mais ici, on est ailleurs !

Òc, me pensèri, tu, benlèu que siás endacòm mai, mas ieu per un còp que tòrni en Provença, te pòdi dire que me senti al mieu. Cada pèira me parla, cada ostal me canta la lenga, m'embriagui de las olors de pebre d'ase, de cade, de genibre, de fari-gola, dels pès de lavanda rasclats per l'ivèrn e que lèu espetaràn de borrons en esperant de pintar de blau e violet lo paísatge de sas regas a l'encòp parallèlas e serpentosas.

Èri al mieu dins las andronas quand caminavi dins la carrièra de la Cabucèla, l'androna de l'Escalhon o la calada Bomba Cuòu. Lo provèrbi de ma maire me tornava a la memòria « *Cada topin tròba sa cabucèla* », ambe l'Escalhon foguèri portat dins lo barri de naissença de mon paire, a Tolon.

E lo tipe sul sulhet de la pòrta, a demai de me faire remarcar la cara de diable escalprada dins la pèira, al sortir de son ostal, coma per remembrar als monges que vivián aquí, a temps passat, que se devián calar un còp pel monde pagan, el, continuava la visita coma s'èrem estats dins un musèu, una anecdòta, una data per cada ostal de cada carrièra que s'obrián davant sa pòrta, a l'encòp estrechonas e luminosas de pèiras blancas :

- Là, la maison d'en face, ce sont des Suédois qui l'ont achetée, ici ce sont des Allemands, de Munich, là, Berlin. Celle-là, ce sont des Parisiens, ils ne viennent presque jamais... e puèi, amb un risolet estranh : mais dans le village, des 04, il n'y en a plus, c'est fini !

Metèri un temps per compréner çò que veniái d'ausir. Los estatjants del vilatge, o puslèu lor abséncia se resumiá per

el, al numerò de placa mineralogica, pas cap d'istòria ni de nom. Coma se m'aviá parlat de desratizacion... *il n'y en a plus, c'est fini !*

L'istòria, aquò va plan pels ostalasses que crompèron una ponhada de figas e qu'avián degut grellhar aital ambe la pluèja, per adobar la venguda d'aqueles benefactors que non mancarián de venir del Nòrd. Sentèri que, per el, la vertadièra capitada èra dins aquesta frasòta leugiera e galòia : *c'est fini !*

A aquel moment, alavetz, ieu tanben, me sentèri endacòm mai.

Daidièr Mir, 10 de mai de 2022

LUSÈG

Joël Donnart

Èran assetats sus l'èrba a l'ombra d'un noguier. Vesián davant eles la val d'Òlt, los camps, las vinhas, unes bòsques tanben de l'autre costat, per aquelas montanhas nautas e claras coma un rebat de la tèrra, bòsques mesclats dins lo miralh de las nívolas mirgahadas que se passejavan d'a passet dins lo vent tebés de julhet. Parlavan sens s'agachar, cadun perdut dins la vista d'un estiu que lor donava son plen, per aquela serada sense fin.

Èran pas lasses. Amb sos sentits a el la sabia tan pròpcha, son parfum, sa calor, quitament las colors de sos vestits. Tot o coneissia sens besonh de l'agachar a de bon. De quora en quora respondia a una de sas questions o li demandava quicòm per dire d'esperlongar l'encontre. Li agradava aquel sentit de preséncia fisica e mentala sense cap de contacte, levat los ligams dels mots entre eles. Li agradava de far partida d'aquela relacion d'èime a èime amb ela, que coneissia tan pauc, fin finala.

Lo ton de sa votz a ela cambièt subran. Continuèt el de parlar fins al punt que lo cambiament petèsse al subreplan de sa consciéncia. E que se mainèsse de ne saber lo perquè. Se virèt cap a ela. Èra pas mai assetada, mas estenduda, los braces jol copet, las popas requilhadas dins la camisa de tela fina. Càmbia la votz quand lo còrs càmbia de plaça. El demorèt assetat en tot la gaitant dins los uèlhs. Cossí la passejada de dos amics se podia debanar autrament ? se pensèt.

Cadun sa vida. Es a dire sas amors, sas envejas, sos sòmnis, sos espèrs, sos fantasmas tanben. Degun volia pas trencar l'amistat, que, se sap, es pas fòrça costumiera entre un òme e una femna, e qu'es pas totjorn de bon compréner, e mai faguèssen

totes dos lo meteis trabalh, e compartiguèssen las meteissas passions, luchas e los ideals politics...

- A qué pensas ?

- Ara per ara ?

- Òc !

- A çò que fan los mainatges ambe lor paire, non m'agrada pas tròp quand jògan amb el.

- Deformacion professionala, aquò es tu la regenta, el l'artisan ; mas ten el un fum de qualitats umanas, te'n faguèsses pas.

- E tu, soscas ? Qué faràs de las vacanças, ongan ?

- Trabalhar a l'ostalon de las vinhas, sabes, lo que me crompèri l'an passat. Vòli tornar far la teulada, al mens, abans que l'ivèrn e la pluèja o apilen tot.

- Ès coratjós. Pel calimàs qu'avèm, te caldriá marranar de nuèit.

- I vendretz passar las seradas quand serà acabat. Veiretz ! Òm s'i sent coma autres còps. Aquò es un viatge vertadièr dins los sègles passats. Fòrça instructiu pels mainatges !

- Solide ! Nos farà plaser a totes....

- A totes...

Èra ora de recaptar, que lo solelh aviá trescolat darrièr la montanha. Començava de far fresquet. Ja l'aire sentiá a nuèit. Una ratapenada volategèt. Se levèron ensems. Jol noguier, a pro pena s'òm podí devinar que dos còrs èran demorats aquí sus l'èrba.

Èran a montar pel camin vièlh de cap a la rota. La montanha èra subrebèla.

- A ! La reina es al castèl, amb lo prince, son òme, e los princilhons ! Lo veses, aquel castèl, amont pel travèrs ?

- Badinas ?

- Non pas ! An auçada la bandièra roja a crotz blanca coma se fa cada còp que la reina de Danemarc ven aici. Sabes, se maridèt amb un diplomata de vièlha noblessa carcinòla. E se volguèron crompar un ostal per passar las vacanças dins son país del.

- Sembla un conte de la tatà Manon ! L'as vista a ela de còps?

- Pas jamai, cal creire que se permena pas al mièg del paure mond, dels païsans...

Vertat es que, dins sos remembres, aqueste ròdol de Lusèg èra demorat coma un reialme de sòmni. Quand èra pichon, aviá pas besonh de lo destriar de la rèsta : fasiá un univèrs complèt. I aviá la « Montanha », lo « Riu », la « Rota », lo « Vilatge », lo « Castèl », lo « Travèrs ».... Los sols noms que coneissiá èran los de las vinhas ont anava ajudar los bèls : a Cò del Fornièr, al Gal, al Bòsc, a la Ribiera. E l'oncle aviá un biais de per el per mostrar los endreches : sense dire jamai ni « a esquèrra » ni « a dreita », solament « amont » o « aval ».

- I pensas, a venir a cò de nosautres ? faguèt ela. Caminèt un pauc abans de respondre.

- Solide ! diguèt, en tot soscant quora e cossí.

La nuèit ja tebejava. Las pèiras calfavan l'aire mostós de rosada. Lo cèl començava d'estelejar. Après una abraçada, se quitàron. La vegèt partir devèrs lo campèstre a la broa de l'aiga ont l'esperava la família.

El demorèt solet al mièg de la plaçòta, al ras de la glèisa del cloquièr vièlh. Se tornèt pensar a çò que disián los ancians : se cal pas assetar a l'ombra d'un noguièr quand fa calor, qu'aquò te dona mal de cap. Benlèu balhava tanben de vam a l'imaginacion. Sabia que s'èran mesclats de sovenirs vertadièrs amb de pantaisses, de soscadissas. Fin finala, èra puslèu content de voler pas trobar la termièra de la realitat. La lenga viviá dins son cap e anava rajar sul papièr coma jamai.

Sautaria pel prat. E cric e crac, son conte seria acabat.

Joël Donnart

CAP A L'ESCÒLA

Cristian Chaumont

Tres ans d'escòla mairala e soi despuèi lo primièr d'octòbre a la Granda Escòla. Ara cantam pas pus a la glòria de Pétain « *Marescal aquí sèm !* »

Mamà obrís los contravents. Sus una bufada d'aire glacial tampa ma fenèstra enfestonada de gibre.

Sauti del lièit. Tridolant me vestissi a la lèsta.

Dins la cosina cauda dejuni, contemplant enfachinat, ailà, la formacion d'un tren. La locomotiva bufa al cèl gris fum e vapor. Buta doçament un vagon. S'arrèsta. Sus son vam lo vagon tranquilament va abraçar lo precedent, o lo butador.

A uèit un quart m'acamini cap a l'escòla. Sovent trapi l'Îves o l'Andrieu. Galaupam. Nos rescalfa.

Abans de nos daissar intrar dins la cort la regenta espepissa las aurelhas de cadun, puèi passam.

Rascladís de galòchas. Penjam mantèls, berrets e eissarpas. De son estrada la gròssa regenta, reversièra, crida :

« Sesètz-vos ! DICTADA ! Vòli pas ausir mosca volar ! »

Deu ignorar qu'a Sant Martin las moscas an acabat de morir !

Darrièr ela, al tablèu negre, la data :

Dissabte 11 de decembre de 1943.

Ara, passant dins los rengs, dicta, espiant çò qu'escrivèm.

Las plumas Sergent Majòr cruississon, soslevant de temps en quora del casernet un minuscule festuc de palha, quitant sul papièr una lagremeta de tinta. La regenta escriurà en roge dins lo marge un rabiós Bochard.

« ...la setmana dels quatre dijòus... »

Preni un cofal gauta dèstra.

« I a pas d'S a quatre ! »

Onze e mièja. Entre las camèlias sortèm, brusents e gajoses.

« Nevèsse, fariam de batèstas. » ditz Nicòla.

Totes dos franquissèm la passarèla sul rec d'Aussilhon.

A cinquanta passes a senèstra se quilha, misteriós, malefic, inquietant, l'ostalàs inacabat de bricas rojas. *Lo Castèl de Fourgeaud* ne ditz papà. De sas fenèstras bòrnias nos mandariá ben de sortilègis ! La nuèit, segur, i trèvan las fantaumas ! Sèm gaire rassegurats. Passam lis.

Dos cents mètres mai luènh quiti Nicòla. Viri carrièra Pèire Curie ont demòri.

Deu èsser doas oras après miègjorn. Susam sus una istòria de ferrat traucat que ne raja l'aiga. La regenta espatarrada a son burèu quita pas de badalhar. E ieu de tossir ! Coma un asclaire ditz papà.

Ne trebola la digestion de la regenta. Reguèrga me comanda :

« Vai-t-en defòra beure d'aiga ! »

A dèstra de l'escòla es la prada penjaluda de Bòria Naut, barrada per la rota, negada pel rec d'Aussilhon. Acocolat al fons del prat bevi de son aiga. Mai naut una còla de còrbs pican lo sòl, cercant de vèrmes. Sus un píbol n'i a dos que gaitan.

Quatre oras e mièja. Liures fins a diluns. Anam vesperinar. Puèi nos retrobam a tres o quatre davant la Carrossariá Mazametòla. Dins la gandòla : de bricalhas de carbur de calcium.

N'amassam. Maurici a menat una botelha de limonada voida. Galaupam. Jol pont de la Melariá Bassa, Maurici emplena al rec la botelha, als tres quarts. Í bota lo carbur. Apièja sul tomba-lèva del tap de porcelana caochotat, tapant ermeticament. Tanlèu naisson de botiòlas : l'acetilèn.

Pausa la botelha al sòl. Corrèm esperar a cent passes. Un momenton e un fòrt espet retronís. La botelha ven d'esclatar.

Diluns 13 de decembre. Lèu Nadal.

Lo regent dels grands, l'òme de nòstra regenta, convida nòstra classa a una leiçon de causas.

« Arser ai daissat defòra sul relaiisset de la fenèstra una botelha plena d'aiga tapada. Venètz véser. »

Nos butassam. Espantats contemplan la botelha bresada per un blòc de glaça.

« Es la dilatacion de l'aiga quand gèla. Retenètz aquela leiçon ! »

Tornam dins nòstra classa. Mescladís d'odors de greda, tinta e papièr, pès e lofas. Lo fornèl ronca. Son tudèl per menar lo fum defòra travèrsa un carrèu de zinc.

A la recreacion tiri de ma pòcha de castanhas bolidas que cròqui. N'escupi la pèl, coma mantun.

Dijòus 16. Après catequisme, jogam al fotbòl dins lo prat de l'escòla mairala. Un paquet de pelhas ficeladas fa balon. Las doas còlas se disputan Renat l'Innocent, de l'atge de papà.

Dissabte 18. Uèi, la relòpia regenta nos enebís a Nicòla e a ieu de davalalar ensem per tornar a l'ostal.

Nos deu aver espiat a la sortida. Tanplan un vesin malpensós a reportat ?

Sèm pas contents.

Après la setmana de vacances de Nadal, a la sortida de l'escòla bifurqui camin senèstre e Nicòla tira drech. Davant l'ostal roge, segur, artelha !

Malasida regenta !

Cristian Chaumont